

Motion till riksdagen

1988/89: So631

av Lars Werner m. fl. (vpk)

Barnomsorgen

Alla skall få plats

En bra familjepolitik måste utgå från vad som är bra för barnen. Familjernas ekonomiska situation är givetvis viktig, men de senaste åren har den familjepolitiska debatten alltför mycket handlat om pengar. Partierna har tävlat om att bjuda mest pengar till barnfamiljerna. Vpk:s familjepolitik bygger på andra värderingar och sätter andra frågor i centrum. Kampen för ekonomisk rättvisa måste gå hand i hand med kampen för livskvalitet och bättre livsmiljö och främja jämställdhet mellan könen. Utarmningen av den offentliga sektorn, av skola, vård och omsorg är ett hot mot de flesta barnfamiljers livssituation.

Bra barnomsorg är lika viktig för barns utveckling, som en bra skola. Därför borde också rätten till en bra barnomsorg för alla barn vara en självklarhet. Ingen skulle idag komma på tanken att bara vissa barn skulle få gå i skolan, och glädjande nog anser allt fler att rätten till barnomsorg skall lagstadgas. Vpk föreslår att alla barn t. o. m. 12 år skall ha laglig rätt till plats på kommunalt dag- eller fritidshem.

Bra barnomsorg är också en förutsättning för att kvinnor och män skall kunna förvärsarbeta på lika villkor. Förvärvsfrekvensen bland kvinnor med barn i förskole- och lägre skolåldern är idag mycket hög. Ungefär 90% av dessa kvinnor förvärsarbetar och förvärvsfrekvensen ökar. Det är därför nödvändigt att barnomsorgen byggs ut så att den täcker alla barns behov. Utgångspunkten när det gäller utbyggnaden av samhällets barnomsorg måste vara barnens behov av bra omsorg.

Entydiga resultat från en omfattande 10-årig studie, det s. k. FAST-projektet visar bl. a. att barn, som från tidig ålder gått på daghem klarar sig bättre när de börjar skolan än barn, som haft andra former av barnomsorg. Ju tidigare de börjat desto bättre. Barn, som fått daghemsp plats redan under sitt första levnadsår klarar sig bäst av alla i skolan. Detta oberoende av barnens sociala bakgrund. Forskningsrapporten visar övertygande att daghemmen är ett positivt och utvecklande komplement till hemmen.

Vpk anser att alla barn t. o. m. 12 års ålder borde ha rätt till vistelse på daghem och i fritidshem därför att denna barnomsorg är bra och utvecklande för barnen. Kan barnomsorgen dessutom motverka de sociala och ekonomiska skillnader som finns mellan barn från olika samhällsklasser är det ytterligare ett tungt argument för utbyggnad.

Barnomsorgen byggs tyvärr inte ut i den takt som behövs för att täcka

alla barns behov inom rimlig tid. Senast 1991, har regeringen lovat, skall alla barn beredas plats i någon form av barnomsorg. Mycket talar för att kommunerna inte kommer att klara det målet utan mycket starka stimulansmedel i form av väl tilltagna statsbidrag. Dessutom behövs annan påtryckning på kommunerna, nämligen att barnomsorgen lagstadgas.

Det finns stor förvirring när det gäller beräkning av behovet av barnomsorg. LO kritiserar t. ex. kommunerna i rapporten "LO-krav på barnomsorgen" för att använda föräldrad statistik när de beräknar behovet och för att bara räkna de barn, som står i kö för barnomsorg. Detta leder till grova underskattningar genom att man missar alla de som inte är anmälda till någon kö, men där föräldrarna ändå förvärvsarbetar. Man ordnar det på eget sätt och tycker inte att det är lönt att köa för att köerna är för långa, för att öppettiderna inte passar med arbetstider eller för att taxorna är för höga.

Idag får bara 35 % av förskolebarnen plats på daghem. 19% av barnen har plats i familjedaghem och 14% av de yngre skolbarnen har plats på fritidshem och 9% av dem i familjedaghem. Enligt Socialstyrelsens beräkningar kommer ungefär 40% av förskolebarnen att få plats på daghem 1991 och 18% av de yngre skolbarnen i fritidshem. Räknar man in familjedaghemmen kommer högst 65% av förskolebarnen ha plats antingen på daghem eller i familjedaghem 1991.

Idag går ca 1/3 av förskolebarnen i deltidförskola eller finns inom öppen förskoleverksamhet. Dessa former av halvdagsomsorg är ingen fullgod barnomsorg utan ett pedagogiskt komplement för de barn vars föräldrar (oftast mammor) är hemanarbetande eller för de barn som finns i familjedaghem. Barnen behöver mer och förvärvsarbetande föräldrar behöver fullgod och heltäckande barnomsorg.

Även arbetssökande föräldrars barn måste få plats i barnomsorgen. Man skall inte tvingas säga nej till ett arbete för att man inte har någon daghemsplats och inte få någon daghemsplats för att man bara är arbetssökande.

Vpk föreslår en utbyggnad med 25000 platser i daghem per år och med 15000 platser i fritidshem per år.

Vpk anser också att antalet platser i familjedaghem successivt bör minska och ersättas med platser i daghem och fritidshem. Undersökningar av köföräldrars önskemål om barnomsorg visar att ca 90% av dessa vill ha sina barn i kommunala daghem. Det är den mest önskade och samtidigt för den överväldigande delen av alla barn den absolut bästa formen av barnomsorg. Familjedaghemmen måste dock finnas kvar, främst för barn i extrem glesbygd och för barn med speciella behov, som inte kan uppfyllas på daghem.

Förbättra kvaliteten inom barnomsorgen

På många håll i landet har det skett en försämring av barnomsorgens kvalitet. Redan för låg personaltäthet blir ännu lägre p. g. a. sjukvakanser, vikariebrist och överinskrivning av barn. Låga löner, brist på uppskattning

och pressande arbetsmiljö leder till hög personalomsättning och till att utbildad personal lämnar yrket.

Mot. 1988/89
So631

För att uppnå bra och likvärdig kvalitet på barnomsorgen över hela landet krävs bindande normer för personaltäthet, barngruppernas storlek och för lokalytor i förskolan och för fritidshemmen.

För åldersgrupperna 3–7 år bör barngrupperna inte var större än 15 barn. För åldersgrupperna upp till 3 år bör antalet barn inte överstiga 10. I de utvidgade syskongrupperna (0,5–12 år) bör barnantalet inte överstiga 12–15 barn, beroende på gruppens ålderssammansättning.

Personaldimensioneringen är också viktig. När det gäller personaltätheten anser vpk att Socialstyrelsens rekommendationer bör gälla som miniminormer. Detta innebär för utvidgade syskongrupper 0,40 personal per barn i åldrarna 0,5–3 år; 0,2 i åldrarna 3–7 år och 0,17 i åldrarna 7–12 år. För vanliga syskongrupper och fritidshemsgrupper föreslås 3 personal på 15 barn.

Förutom bindande normer för den ordinarie personalen behövs normer för fasta vikarier. Dessa bör vara 1 fast vikarie på 5 anställda.

Barnen behöver dessutom tillräckligt utrymme att röra sig på. Normen bör återinföras och fastställas till 9,0–9,5 m² per plats. Det skall finnas vissa möjligheter till dispens om goda planlösningar kompenserar en mindre yta.

Statsbidragen – ett styrinstrument

Det är framför allt statsbidragen, som styr utbyggnaden och kvaliteten inom barnomsorgen. Statsbidragen måste vara så utformade att de båda gynnar en snabb utbyggnad och god kvalitet. Därför måste statsbidragen vara tillräckligt höga och kopplas till miniminormer för personaltäthet, yta och gruppstorlek. Vpk föreslår ett anordningsbidrag och ett driftsbidrag. Driftsbidraget skall utgå med 75% av de verkliga driftskostnaderna och skulle då täcka kommunernas personalkostnader. Anordningsbidraget skall utgå med 300000 kr per avdelning i daghem och fritidshem. Detta bidrag skall finnas kvar till dess behovet av barnomsorg är helt täckt.

Statsbidraget finansieras genom en särskild avgift – barnomsorgsavgiften. Denna avgift, som tas ut av alla arbetsgivare och egenföretagare uppgår till 2,2% av löneunderlaget. Vpk föreslår att denna avgift höjs till 2,44 för att finansiera viss del av den nödvändiga utbyggnaden och driftskostnaderna för barnomsorgen.

Förutom idag existerande bidrag borde det dessutom utgå ett bidrag till extra förstärkningsresurser i bostadsområden med särskilt svåra sociala problem. Sådana förstärkningsresurser bör också kunna utgå till daghem i glesbygd. Kommunerna skall kunna söka dessa bidrag hos Socialstyrelsen.

Den del av statsbidraget, som är avsedd för personalens fortbildning bör "öronmärkas", så att den verkligen kommer personalen tillgodo.

Utbilda mer personal

Mot. 1988/89

So631

Utbildningsbehovet hänger givetvis samman med barnomsorgens utbyggnad, men utbyggnaden är i sin tur beroende av tillgången på utbildad personal. Socialstyrelsen har gjort beräkningar, som visar att man utan att riskera överskott kan öka antalet utbildningsplatser till över 4000 och behålla dessa en bit in på 1990-talet. Socialstyrelsens beräkningar är i underkant och för att klara det stora personalbehovet borde utbildningen dimensioneras för ca 5000 platser. En plan för att ytterligare öka intaget till förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna måste upprättas. Dessutom måste särskilda ansträngningar göras för att få utbildad personal att stanna kvar inom barnomsorgen och för att få de, som av olika skäl lämnat yrket att återvända.

Vpk anser att det endast skall finnas en personalkategori i arbetet med barnen inom barnomsorgen. Också Socialstyrelsen anser det vara angeläget med en enhetlig yrkeskår och att de anställda bör ha en likvärdig utbildning. Vpk anser att barnskötare och obehörig personal, som idag arbetar inom barnomsorgen skall erbjudas påbyggnadsutbildning till förskollärare eller fritidspedagog med lön under utbildningstiden.

Vpk anser att högskolans förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningar skall förlängas till 120 poäng enligt UHÄ:s förslag, med sikte på 140 poäng, för att ge förbättrade och fördjupade yrkeskunskaper inom bl. a. pedagogik och utvecklingspsykologi och för att underlätta samordningen med grundskolan.

Vpk anser också att allmän behörighet skall införas för arbete inom barnomsorgen.

Lägre och rättvisa taxor

Daghemstaxorna varierar kraftigt mellan olika kommuner och skillnaderna är oacceptabelt stora mellan låg- och högtaxekommuner. Det är också mycket som tyder på att höga taxor gör att familjer, som behöver dag- eller fritidshemsplats inte anser sig ha råd, inte ställer sig i kö och tvingas välja lösningar, som inte är de bästa för barnen. Ingen skall tvingas avstå från bra barnomsorg av ekonomiska skäl och vpk anser att barnomsorgen på sikt måste bli avgiftsfri. Det är bästa sättet att komma tillrätta med orättvisorna mellan kommunerna och med höga avgifter. I överläggningarna mellan staten och kommunerna bör man sträva efter att åstadkomma utjämning mellan kommunerna och att trappa ner taxorna med sikte på nolltaxa.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställes

1. att riksdagen hos regeringen begär att förslag till lag som garanterar alla barns rätt till plats i daghem och fritidshem t. o. m. 12 års ålder snarast föreläggs riksdagen och att därvid beaktas vad som i motionen sägs om inriktningen mot kollektiv kommunal barnomsorg,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna att målsättningen för samhällets utbyggnad av daghem och fritidshem bör vara 25 000 nya platser i daghem och 15 000 nya platser i fritidshem under budgetåret 1989/90,

3. att riksdagen till utbyggnad av daghem och fritidshem för budgetåret 1989/90 anslår 1 202 000 000 kronor utöver regeringens förslag, eller totalt 11 532 000 000 kronor,

4. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att göra avvecklingsplaner för familjedaghemmen i takt med att dag- och fritidshem byggs ut.

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till för kommunerna bindande kvalitetsnormer i enlighet med vad som anförs i motionen,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en förändring av statsbidragen till barnomsorgen i enlighet med vad som anförs i motionen,

7. att riksdagen beslutar att anordningsbidrag skall utgå med 300 000 kronor per 15 platser tills utbyggnadsbehovet av daghem och fritidshem är täckt,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till höjning av barnomsorgsavgiften med 0,24 % till 2,44%,

9. att riksdagen hos regeringen ber om förslag om extra förstärkningsresurser till barnomsorg i bostadsområden med svåra sociala problem och till daghem i glesbygd,

[att riksdagen beslutar utöka utbildningskapaciteten för förskollärare till ett intag om 4 000 utbildningsplatser 1989/90,¹⁾

[att riksdagen till utbildning av förskollärare för budgetåret 1989/90 anslår 21 168 000 kronor utöver regeringens förslag,¹⁾

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av en barn- och ungdomspedagogisk utbildning på 120 poäng för personal med arbete i barngrupp på daghem och fritidshem,¹⁾

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till en enhetlig utbildning för personal i arbete i barngrupp inom barnomsorgen,¹⁾

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att regler för allmän behörighet införs för personal med arbete i barngrupp inom barnomsorgen,

11. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att bereda redan anställd personal som saknar formell behörighet möjlighet att med bibehållen lön erhålla sådan behörighet,

12. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att utarbeta enhetliga normer för barnomsorgsavgifter enligt vad som anförts i motionen. Mot. 1988/89 So631

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Rolf L. Nilson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

